PONAD 120 MLD ZŁ Z ETS2 NA MODERNIZACJĘ POLSKI

Organizacje apelują do premiera o plan wydatkowania

Polska otrzyma nawet 124 mld zł z systemu ETS2 i Społecznego Funduszu Klimatycznego – wynika z nowej analizy Instytutu Reform „Sprawiedliwa i ambitna modernizacja Polski. Jak efektywnie wydać miliardy z ETS2". Środki te mogą sfinansować modernizację budynków, rozwój niskoemisyjnego transportu oraz działania obniżające rachunki obywateli. W związku z tym 19 organizacji społecznych i branżowych apeluje do premiera Donalda Tuska o przedstawienie jasnych zasad wydatkowania środków z ETS2 i pilne przyjęcie krajowego Planu Społeczno-Klimatycznego (PSK).

System ETS2 obejmie emisje CO_2 w sektorach budynków, transportu drogowego i małych przedsiębiorstw. Oznacza to wzrost kosztów paliw kopalnych, ale jednocześnie nowe środki do dyspozycji polskiego rządu.

BUDŻET PORÓWNYWALNY Z CPK

Zgodnie z analizą Instytutu Reform Polska może otrzymać łącznie ok. 124 mld zł z systemu ETS2 do 2032 roku. Na tę kwotę składa się około 48 mld zł ze Społecznego Funduszu Klimatycznego oraz nawet 76 mld zł z krajowych aukcji uprawnień do emisji CO_2 do budżetu Polski.
Część przyszłych wpływów z aukcji ETS2 mogłaby sfinansować wkład własny do Planu Społeczno-Klimatycznego. Wymagana kwota to ok. 16 mld zł, które pozwoliłyby uruchomić środki z unijnego funduszu.

– W ramach ETS2 polski rząd będzie dysponował budżetem porównywalnym z całkowitymi wydatkami na Port Polska (dawniej CPK) i znacząco wyższym niż środki na inwestycje kolejowe w ramach tego projektu. Ta pula środków może stać się jednym z kluczowych narzędzi modernizacji i wzmacniania odporności polskiej gospodarki w nadchodzącej dekadzie – mówi Aleksander Śniegocki, prezes Instytutu Reform.

MILIARDY DO ZAGOSPODAROWANIA

Planowane przesunięcie startu systemu ETS2 z 2027 na 2028 rok oznacza spadek puli środków z systemu do wydania przez polski rząd – ze 144 mld zł do 124 mld zł. Jednocześnie daje ono więcej czasu na przygotowanie programów inwestycyjnych oraz mechanizmów osłonowych dla obywateli.

Eksperci wskazują, że państwa członkowskie mają dużą swobodę w projektowaniu instrumentów wsparcia finansowanych z ETS2. Środki mogą pójść zarówno na inwestycje, takie jak rozwój taboru oraz infrastruktury dla transportu publicznego, jak również działania bezpośrednio wspierające dochody lub obniżające rachunki gospodarstw domowych.
– Jeśli postawimy na wsparcie zeroemisyjnych inwestycji, do 2032 r. będziemy mogli – obok działań zapisanych w Planie Społeczno-Klimatycznym – sfinansować także modernizację budynków oraz leasing pojazdów elektrycznych nawet dla pół miliona gospodarstw domowych. Przy tym rządowi zostaną jeszcze środki na zwiększenie o 1/3 puli osłon z PSE oraz sfinansowanie wsparcia dla transformacji przemysłu. Możliwe są też inne scenariusze, np. maksymalne ograniczenie wpływu ETS2 na rachunki gospodarstw domowych albo połączenie systemu z dodatkowymi inwestycjami i obniżką VAT na prąd. Kluczowe jest jedno: nie da się zrealizować wszystkich celów jednocześnie, więc potrzebna jest jasna decyzja o priorytetach – zauważa Aleksander Śniegocki.

Kierunki rządowych interwencji powinny wspierać budowanie trwałej odporności gospodarstw domowych na wahania cen paliw kopalnych i uprawnień do emisji CO_2, ale także zapewniać wsparcie osobom zagrożonym ubóstwem energetycznym i transportowym. Skutki wprowadzenia ETS2 najmocniej odczują gospodarstwa domowe o najniższych dochodach, które ogrzewają domy węglem. Według szacunków cena węgla może wzrosnąć o ok. 25-30% w 2028 roku.

– Budynki odpowiadają za 40% zużycia energii w Polsce. Ich systemowa i umiejętnie wspierana modernizacja energetyczna to strategiczna inwestycja rozwojowa w nasze bezpieczeństwo energetyczne i gospodarkę, a także poprawę standardu życia obywateli i – używając analogii budynkowych – fundament dla poprawy jakości powietrza w Polsce – mówi Jan Ruszkowski, dyrektor zarządzający Stowarzyszenie Fala Renowacji.
Środki z SFK powinny służyć ochronie osób wykluczonych transportowo i uzależnionych od prywatnego samochodu przed możliwym wzrostem cen paliw. Według PSK większość z nich ma jednak zostać przeznaczona na bardzo kosztowną modernizację taboru kolejowego na istniejących liniach, podczas gdy największe wykluczenie transportowe występuje tam, gdzie kolei w ogóle nie ma. To trochę tak, jakby inwestować w nowe wagony metra w mieście, w którym połowa mieszkańców nie ma dostępu do stacji. Dodatkowo wiele inwestycji zaplanowano dopiero po 2030 roku. Jeśli państwo nie stworzy realnych alternatyw dla samochodu prywatnego na terenach wykluczonych transportowo, rosnące ceny paliw uderzą przede wszystkim w najuboższych. Wtedy bardzo łatwo będzie sprzedać narrację, że transformacja energetyczno-klimatyczna jest przeciwko ludziom, choć w rzeczywistości zawiedzie polityka publiczna – mówi Aleksander Szałański z Instytutu Zrównoważonej Gospodarki.

POTRZEBNE JASNE ZASADY WYDATKOWANIA ŚRODKÓW

Eksperci podkreślają, że brak przejrzystych zasad wydatkowania wpływów z obecnego systemu EU ETS prowadził w przeszłości do ich rozproszenia w budżecie państwa.
– Dlatego kluczowe jest wprowadzenie mechanizmów gwarantujących transparentność przepływu

środków z ETS i ETS2, w szczególności Społecznego Funduszu Klimatycznego. Tylko w ten sposób możliwe będzie jednoznaczne wykazanie skuteczności Społecznego Funduszu Klimatycznego, którego środki powinny wspierać gospodarstwa domowe, m.in. umożliwiając rozwój społeczności energetycznych czy modernizacje energetyczną budynków oraz zwiększając dostęp do transportu publicznego. Bez tego nie ruszymy do przodu – tłumaczy Anna Frączyk, prawniczka Fundacji ClientEarth Prawnicy dla Ziemi.

Dlatego jedną z głównych rekomendacji raportu Instytutu Reform jest powrót do pomysłu utworzenia Funduszu Transformacji Energetycznej, który gromadziłby dochody z EU ETS i ETS2 oraz finansował długofalowe inwestycje modernizacyjne.

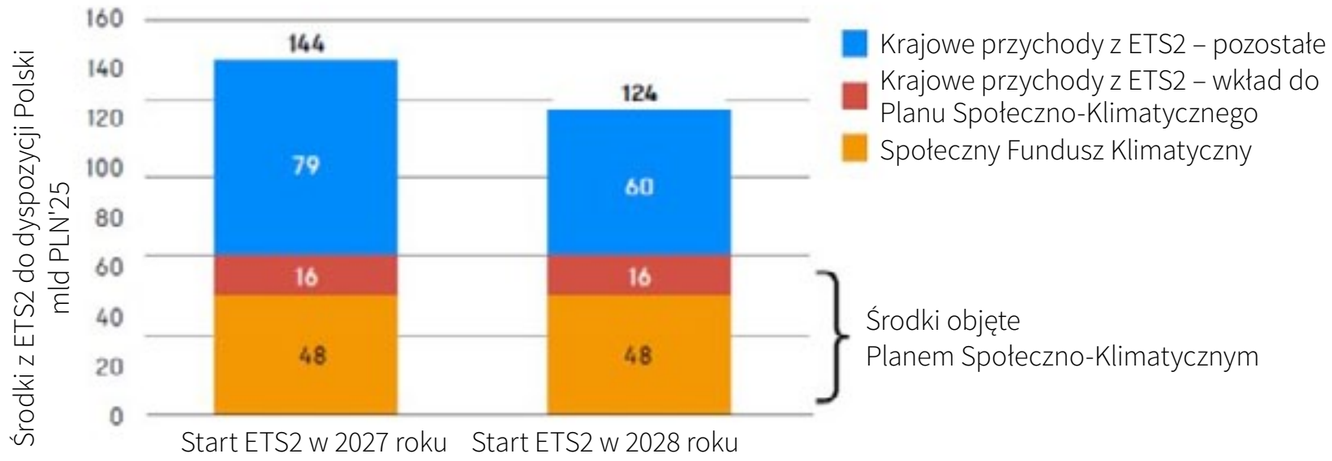

POLSKA NAJWIĘKSZYM BENEFICJENTEM SFK. CZY ZMARNUJEMY MILIARDY?

Warunkiem uruchomienia prawie 50 mld zł środków unijnych jest przyjęcie przez Polskę Planu Społeczno-Klimatycznego (PSK), który określa sposób wydatkowania pieniędzy ze Społecznego Funduszu Klimatycznego.

Polska będzie największym beneficjentem tego funduszu w całej Unii Europejskiej, otrzymując 17,6% jego całkowitego budżetu.

Aby uruchomić te środki, rząd musi zapewnić krajowy wkład własny do PSK oraz przedstawić Komisji Europejskiej ostateczną wersję planu. Tymczasem prace nad tym dokumentem opóźniają się.

W związku z opóźnieniami w pracach nad PSK 19 organizacji społecznych i branżowych wystosowało do premiera Donalda Tuska list otwarty, apelując o:

- pilne zakończenie prac nad Planem Społeczno-Klimatycznym i jego przyjęcie,
- przedstawienie jasnych zasad wydatkowania dochodów z ETS2,
- przedstawienie gwarancji wydatkowania środków z ETS2 i SFK na walkę z ubóstwem, energetycznym i transportowym oraz modernizację polskiej gospodarki.

– Przy podejmowaniu decyzji o wykorzystaniu krajowej puli przychodów z ETS2 należy uwzględniać komplementarność interwencji z działaniami finansowanymi w ramach PSK, a także zadbać o wewnętrzną spójność całego zestawu podejmowanych działań.

To od podejścia polskiego rządu do ETS2 zależy, czy miliardy złotych z nowego systemu zostaną przeznaczone na transformację gospodarki i jak szybko sfinansują działania wspierające walkę z ubóstwem energetycznym i transportowym. Rząd dysponuje narzędziami, które pozwalają odpowiednio zaplanować wykorzystanie tych pieniędzy. Dlatego tak ważne jest określenie jasnych priorytetów i zasad wydatkowania środków z ETS2 – podkreśla Michał Wojtyło, starszy analityk ds. polityk publicznych w Instytucie Reform.

Źródło informacji: Fundacja Instytut Reform/PAP